

Slavko Pregl

ALI BI ŠLI, LEPO PROSIM, PREBRAT PRAVLJICO O RDEČI KAPICI?!

(Pisateljski odnos do »revščine v mladinski književnosti«)

Ko sem bral časopis, je pristopil sin in me prosil za en evro, ker se bo s prijatelji dobil na kavi. V družinskem besednjaku pomeni, da je sin prosil očeta za drobiž. V današnjem ekonomskem besednjaku bi rekli, da je brezposelni diplomirani inženir multimedijske produkcije prosil za denar upokojenca.

Kako se lahko zgodi, da starci vzdržujemo mlado generacijo, polno moči in ustvarjalne energije, namesto da bi greli svoje škripajoče kosti na toplem soncu in se vdajali postrežbi mladih rok?

Po tehtnem premisleku sem ugotovil, zakaj je to tako: slovenski oblastniki v najrosnejših letih, pa seveda tudi sedaj, niso prebrali pravljice o Rdeči kapici.

Pravljica lepo in enostavno pove. Skrbna mati je svoji prijazni hčeri Rdeči kapici, obenem vnučki svoje mame, v košarico naložila jedi in pijače za babico. Ta je zbolela in ležala v svoji hišici sredi gozda. V nadaljevanju je babico, vnučko in vsebino košarice požrl volk. Potem je prišel lovec, rešil babico, vnučko in hrano: volka, ki so mu trebuh pred tem skupaj napolnili s težkim kamenjem, pa je vrgel v vodnjak.

Če se ozremo naokrog, postane jasno, da tisti, ki krojijo našo usodo, *Rdeče kapice* niso prebrali, in zgodba pri nas teče povsem drugače.

Babica, ki živi v svoji hišici, je na stanovanje vzela družino svoje hčere. Hči je izgubila službo, ker je država zaprla podjetje, kjer je delala, namesto da bi zaprla direktorja, ki se je med tem odšel sončit na Kajmanske otoke. Odrasla vnukinja, Rdeča kapica, ki je končala fakulteto in ne najde zaposlitve, si je uredila sobico na podstrešju. Okrog hiše opreza volk in vsakič, ko babica za svojo pokojnino nakupi živeža za vse, terja en del še zase. Lovec, skrit v grmovju, pogleduje za vrabci, ki čivkajo, da je to narobe svet, in jih strelja.

Babica prihrankov nima, saj jih je, kot globoko veren človek, položila Bogu na oltar, pa so jih od tam bliskovito pospravili božji služabniki in razglasili, da jih je pogoltnila neka temna sila. Zboleti seveda ne upa, saj kljub denarju, ki ga je za morebitne bolezni vplačevala vse življenje, kot človek brez zvez zlepa ne bi prišla na vrsto za resno medicinsko obdelavo. Mama hodi okrog po priložnostnih opravilih in se izmika inšpektorjem, ki preganjajo delo na črno. Rdeča kapica piše pisma svojemu fantu, brezposelnemu diplomiranemu biologu, ki se mu je nekoč strgalo in je med vstajo vrgel kamen v policista, pa je zato dobil pol leta zapora. Tam bere o revnih milijonarjih, ki so kradli vsem na oči, zdaj pa so na hitro svoja premoženja varno podarili sorodnikom in prijateljem in komaj živijo iz umazanih rok v zamaščena usta.

Kaj počnejo naši volkovi in naši lovci, bo lahko predmet posebnih pravljic. Vse bolj se zdi, da so ostri zobje različnih volkov precej prestrašili lovce in ti zato pogosto odvržejo puške in raje razpravljajo o volkovih in o lovstvu na sploh.

Rdeča kapica tuhta, če bi pisala knjige za otroke in mladino in skušala na ta način spremeniti svet. Nekoč ji je namreč v roke prišel dvanajst let star izvod revije *Otrok in knjiga*, v katerem je nek naiven pisatelj zapisal:

– zavzemam se za pisanje, v katerem se razume, da je za uspeh v življenju treba delati, da je treba biti dober, pošten in strpen, spoštljiv do soljudi in narave, da lepo vedenje ni odveč in da razumno spodoben jezik ne škodi.

Rada bi skratka v življenje vrnila pravljico o Rdeči kapici, kot smo jo poznali včasih, k branju pritegnila ljudi, ki odločajo, in vrnila svet v naraven tok stvari. V tem svetu bi kajpak mladi, izobraženi in krepki ljudje skrbeli za ostarele starše, in ne obratno.

Želela bi seveda tudi popraviti svoje finančno stanje. To bo nekoliko težje. Nikakor ji ne želim jemati volje, a nekatere stvari bo vseeno morala upoštevati.

Država (Javna agencija za knjigo) je prisilila založnike, da avtorjem plačajo vsaj 365 evrov na avtorsko polo za knjige, ki jih subvencionira. Slovenska povprečna bruto plača znaša (februar 2013) 1.497,55 evra; plačilo avtorske pole je torej četrтина povprečne plače. Pred štiridesetimi leti je honorar za avtorsko polo znašal povprečno plačo. Rastoče blagostanje v državi je torej ceno pisateljskega dela skresalo na četrтino in manj.

Prežihovega Voranca, komunista in idealista, se bomo spominjali po njegovi utopični avtorski zahtevi: pola za vola.

Slovenska država je dvanajst let po tem, ko je Svet Evrope sprejel ustrezno direktivo, uvedla institut knjižničnega nadomestila. Znesek, ki bi ga avtorji lahko, pa ga niso dobili v tem vmesnem času, znaša 20 milijonov evrov. Naša država, ki vrača premoženje, ki ga je v zgodovini zaplenila neka druga država na tem ozemlju, danes brez težav razlašča lastne pisatelje. Letos je za pišoče upravičence do knjižničnega nadomestila povprečno izplačilo znašalo 420 evrov. Skupna vsota, ki jo na leto iz tega naslova prejme približno 500 ustvarjalcev pisane besede, je šestkrat nižja od dodatnih državnih plačil za mleko, ki je pridobljeno na gorskih in višinskih terenih, pa osemnajstkrat nižja od subvencij za govedo v Sloveniji. Za knjigo, ki si jo bralec izposodi v knjižnici, avtor dobi 15 centov. Če bi bralec knjigo kupil, in če je povprečna cena slovenske knjige 25 evrov, bi avtor prejel vsaj 150 centov, desetkrat več. Če bi potrojili današnji znesek knjižničnega nadomestila, bi avtorji v povprečju za izposajo na leto prejeli eno slabo povprečno slovensko mesečno plačo. Ker ne želim osebnih zamer, skupnega denarja, ki ga iz tega naslova dobijo vsi slovenski avtorji, ne bom primerjal s posamičnimi plačami direktorjev podjetij v državni lasti.

Slovenija je edina država v Evropski uniji, ki se spreneveda in ne uredi plačevanja avtorjem za fotokopiranje njihovih del; v največji meri se avtorjem krade na osnovnih in srednjih šolah ter fakultetah. S tem se tudi privzgaja občutek, da intelektualno delo nima vrednosti.

Pred leti sem predlagal, da bi področje knjige pripojili kmetijskemu ministrstvu; ker tam skrbijo za hrano, naj prevzamejo skrb še za duhovno hrano, točneje, za slovenski jezik. V slovenskem kmetijstvu 60% prihodkov tvorijo subvencije.

V Sloveniji prejema subvencije 60.000 kmetij (320 evrov za hektar njive, 110 evrov za hektar travnika, itd.). V letih 2014 do 2020 bodo prejele 2,3 milijarde evropskih evrov, 40.000 evrov na kmetijo.

Če bi 50 najboljših, uveljavljenih slovenskih pisateljev v zameno za to, da rezultate svojega dela prepustijo v neomejeno uporabo Slovencem, prejemale 2.000 evrov na mesec, bi za to potrebovali 1,2 milijona evrov na leto. Veliko? Četrtno zneska, kot je bil predviden za ureditev okolice TEŠ 6.

Tako izplačevanje bi bilo lahko prvi korak k uveljavitvi temeljnega univerzalnega dohodka v Sloveniji. V nadaljevanju bi lahko poskrbeli tudi za 30.000 brezposelnih hčera in sinov pri nas, ki za kavo (in vse ostalo) prosijo svoje starše in stare starše.

Vrnimo se zdaj k brezposelni Rdeči kapici, ki bo na podstrešju babičine hišice s pisano besedo skušala svet, ki se je postavil na glavo, spet postaviti na noge, in ji pri tem zaželim vso srečo.

Fant, ki je v začetku tega zapisa prosil očeta za denar, je, ko je bil majhen, neustavljivo jokal, ko mu je mati pred spanjem brala *Pestno*. Ni in ni mogel razumeti, da deklica, ki so jo poslali služiti, s hrepenenjem gleda proti svojemu domu in se ne sme vrniti k staršem. Zdaj, ko je odrasel, zaenkrat ne vidi očeta, ki si skrivaj kdaj obriše solzo, ko gleda sina, izobraženega in pri močeh, ki nima kam iti služiti.

Oče torej vsem, ki ga hočejo, in še posebej tistim, ki ga nočejo poslušati, milo polaga na srce:

Berite *Rdečo kapico*, tako kot je bila napisana, in se potrudite, da bi taka pri življenju ostala tudi danes.

Sicer pa upam, da pisatelji dobro skrivamo svojo revščino in z njo ne obremenjujemo deklet in fantov, ki berejo knjige. Če pa revščina vendarle kdaj udari na plan v mladinski književnosti, bi rad, da jo literarni kritiki prepesnijo v ustvarjalno moč, prepričljivo izpovednost in slogovno dovršenost.